

DOTYKAĆ (92) *vb impf*

o oraz a jasne.

inf dotykać (18). ◇ *praes 1 sg* dotykam (11). ◇ *3 sg* dotyką (24). ◇ *1 pl* dotykamy (2). ◇ *2 pl* dotykacie (1). ◇ *3 pl* dotykają (4). ◇ *praet 1 sg m -m* dotykiał (1). ◇ *3 sg m* dotykiał (3). *f* dotykała (1). *n* dotykało (3). ◇ *3 pl m pers* dotykali (4) [w tym 2 r. błędne znakowanie]. *subst* dotykały (2). ◇ *fut 1 sg m* dotykać będę (1). ◇ *imp 2 sg* dotykaj (1). ◇ *con 3 sg m by* dotykiał (4). ◇ *impers praes* dotyką się (2). ◇ *praet* dotykało się (1), dotykano (1). ◇ *fut* dotykać się będzie (1). ◇ *con by się* dotykało (2). ◇ *part praes act* dotykając (5).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Zbliżać co do czego aż do zetknięcia, przytykać, stykać się z czymś fizycznie, trącać, poruszać, macać; *admoveo, attingere, atrectare, contrectare, pertingere, pertractare, tangere, taxare* *Mącz* (42) : *FalZioł* IV 6d; *Admoveo*, *Przitykam/ dotykam/ przitaczam/ przichilam. Mącz* 234a, 421d, 439d, 440b, 441d, 461b, c, 462a; *Víta máiā/ [...] vřzy/ ręce/ nogi: ále áni mowiā/ [...] áni łyřzā/ áni dotykáiā/ áni chodzā. SkarŻyw* 40.

dotykać kogo, czego [w tym: *kogo, czego czym* (5)] (15): *OpecŻyw* [170]v; *GlabGad* K3v; wřzákże do mieyřcá řwiętego/ [niewiasta po porodzeniu] nie mogła iřć/ áni rzeczy pořwięconych dotykáć. *BielKron* 37v, 178, 447v; *GórnDworz* P5; *RejPos* 206, 256v; *WujJud* 169v; *Przynořili lepak kniemu y niemowiřtká áby ich dotykał* [ut eos tangeret] *BudNT Luc* 18/15; *CzechRozm* 223v; *Oczko* 23v; *CzechEp* 144; *WujNT* 1.Ioann 1/1; *PowodPr* 53.

dotykać kogo (A) (2): *CzechEp* 148; *Lecz Pan IEZVS/ [...] dotykáć řię im* [uczniom] *każe SkarKaz* 204a.

dotykać czym (6): *Theř* będzili tępanie cienkie á rychłe/ iakoby kikutem palcza dotykał. *Kolerę/ [...] znamionuie. FalZioł* V 12v; *GórnDworz* P5; *WujJud* 169v; *od onego czářu wchodzāe/ nieřmieli onego progū nogā dotykáć. PowodPr* 53. *Cf Zwrot.*

Zwrot: »ręką dotykać« (2): *ktorych* [potraw] *řadny áni łámá rękā gołā nie dotykali* *BielKron* 178; *CzechEp* 144.

Szeregi: »ani dotykać ani kosztować« (1): *V* *ktorych teř áni řie dotykáć/ áni kofřtować nie godři/ rzeczy tych/ ktore Bog wiernym gotuie* *CzechRozm* 223v.

»macać, (i) dotykać« [szyk 1 : 1] (2): *ktorego* [młodzieńca] *ony niewiřłty macáły/ dotykáły/ dřiwiuiąc řie iego białemu ciału* *BielKron* 447v; *CzechEp* 148.

W przen [czego] (1) : *Tóř kołō/ wagi ciemnéy kilká gwiazd zámyka/ Y kolan Ophiuchá iářnégo dotyka. KochPhaen* 19.

Przen (4) :

Zwoty: »[czego] ledwe, małō, prawie palcem (nie) dotykać« = *przekonywać się w sposōb oczywisty, pewny* (1 : 1 : 1): *RejAp* 25; *RejPos* 230; *Naprzod zá pewne iuř wiećie/ y tego práwie páłcāmi dotykācie* *SkarKazSej* 674a.

»[kogo] w sadno dotykać« = *boleřnie dořwiadczać* (1): *Y gdy nas to Pan Bog tāk práwie w łádno dotyka/ ře go nam przez Káplāny bárzo pilno błāgáć potrzebā/ řpodřiewałem řie/ ře zāraz ná tym Seymie/ więřře niř kiedy baczenie ná řtan Duchowny pokazáć řie miáło. PowodPr* 59.

a. Dokonywać aktu płciowego [kogo] (1) : Miłował też Iupiter Tetydem ále fie iey bał dotykáć *BielKron* 21v.

b. Przekraczać granice [czego] (1) : zaktorimibi [znaki] káżdzi spoddanich Czeffarza yego M. y náłzich tesz mogł bicz befpyczen [...] czvdzich pol y ziemie niedotikayacz. *LibLeg* 11/23.

c. praw. O związkach rodzinnych [czego] (1) :

Zwrot: »krewnością dotykać« = *być spokrewnionym; attingere aliquem necessitudine a. cognatione a. affinitate, habere cognationem cum aliquo, congenerat aliquem alicui affinitas, cum aliquo maximis propinquitatis et affinitatis vinculis a. propinquitate coniunctum esse, conti(n)gere propinquitatem a. aliquem proprius a. propinquitate a. aliquo gradu, intercedit alicui cum aliquo necessitudo, necessitudine aliqua alicui iungi, caritate sanguinis sociari, teneri affinitate, agnatione et gente alicuius* *Cn* (1): iż pánná ktora miała porodzić Meffiafzá/ była krewna corki Aaronowej/ áby Meffiafz/ ktory miał być krolem zaráz y kápłanem/ oboiego domu krolewfskiego y kápłánfskiego krewnością dotykał. *WujNT* 195.

d. Dosięgać [w tym: czego] (5) (6) : ktorzy [cherubini] fkrzydła fwe rofciaągáli thák/ iż fkrzydło iednego dothykáło [tangebaf] iedney fciány/ á drugiego fkrzydło dotykáło [tanqens] też drugiey fciány *BibRadz* 4.Reg 6/27.

Zwrot: »dotykać nieba« (2): przifzli ku barzo wyfokiem goram/ ktorych wirzchy widziály fie dotykáć niebá *HistAl* K8; *BibRadz* *Dan* 4/8.

W przen [do czego] (1) :

Zwrot: »do nieba dotykać« (1): Bo grzechy náłze przewyżfzáią głowy náłze/ wyfłętki áłz do niebá dotykáią [exaltatae sunt usque ad caelum] *BudBib* 3.Esdr 8/74 [76]v.

Przen [czego czym] (1) :

Zwrot: »głową dotykać obłokow« = *wywyższać się nad innych* (1): By theż wywyżfzenie iego [niepobożnego] było áż do niebá/ á głową fwą dotykał obłokow [et caput eius ad nubem attigerit], A wfzákóž na koniec zginie iáko gnoy iego *BibRadz* *Iob* 20/6.

2. Wnikać, badać siebie [czego] (1) :

Zwrot: »dotykać sumnienia swojego« (1): A ták rádżęc dotykay/ fumnienia fwoiego/ Wiefz żeć káźde ochyla/ rádo powinnego. *RejZwierz* 101v.

3. Poruszać, wstrząsać, przemawiać do sumienia, natchnąć; attingere, commovere, movere, tangere *Cn* (6) :

dotykać kogo, czego (5): chociaż iáwnie fłyfzą głos fwięty iego/ [...] á wždy ich nie namniey nie dotyka to fwięthe powołanie iego *RejPos* 238v, 64v, 159v; *WujJud* 95; Zwiąfká kápłánfska/ duŕze dotyka/ y do niebá idzie *SkarŻyw* 91.

Zwrot: »dotykać serca, w serce« [szyk zmienny] (1 : 1): áby gdy Pan Bog dotyka fercá ludzkiego przez oświecenie Duchá Swiętego/ áby y íam człowiek nie do końcá nic nieczynił/ ále ono nádchnienie przyiał *WujJud* 95; Są íi ktorzy fie fynmi Beliáłowemi brzydzą/ ktorych w ferce P. Bog dotyka *SkarKazSej* 693b.

Szereg: »ruszać, dotykać« (1): Nic nas to [obietnice Pańskie] przedfię nie rufza/ nic nas tho namniey nie dotyka/ przedfię fie nam niechce do tey fwiętey wieczercey *RejPos* 159v.

4. Urażać kogo w sensie psychicznym, dokuczać komu, ubliżać, urgać, znieważać; karcić, wytykać coś komuś, przyganiać; ludere Mącz; accusare, adducere in vituperationem, admordere, allatrare, apologare, arguere, aspergere, atterere (aures alicui), bovinari, cantare alicui ocyma, carinari, carpere, castigare, cavillari, concastigare, concidere, confricare, conlatrare, conscindere, contumelia aliquem insequi a. onerare a. operire a. vexare, contumeliam (probra) alicui dicere a. in aliquem iacere, aculeum in aliquem convertere, conviciari, consectari aliquem conviciis, corripere, culpate, culpitate, damnare, dare capitulum a. vitio (aliquid) alicui, defricare sale multo, demere, deprecari, derogare, detrahere, detrectare, dicere quod delet a. mala plurima a. non recte, differre, distringere, ducere a. vertere a. vocare in crimen, elevare, mordacis linguae felle ferire, figere maledictis, fodicare, foedare, forcillare a. furcillare fidem alicuius, fundere rustica opprobria, iactare probra in aliquem, imminuere, improbare, incessere, incilare (probris), increpare, increpitare, incusare, inferre facinus in famam alicuius, inferre a. obiicere alicui probum, genuinum infigere, ingerere alicui convicia a. probra, inquinare famam alicuius, insequi, lacerare, laedere, lambarare, laudare, lavare caput alicui, legere lectionem, libere a. male a. non recte loqui, de plaustro loqui, maledicere, maledicta in aliquem dicere a. conferre a. congerere a. coniiicere, maledictis aliquem differre a. figere a. insectari a. onerare, mordere, notare, obiicere aliquid ut probum, obiurgare, obloqui, obstrigillare, obterere, obtrectare, occentare, perstringere, pervellere, ponere in crimine a. in culpa a. in vitio, proscindere, pungere, raptare, redarguere, reprehendere, reprobare, rodere, scindere, secare, sugillare, tangere, vellicare, verberare, verberationem dare, violare, vitilitigare, vituperare, vulnerare Cn (8) : gdyż im przystało, ieśliby co takowego do osoby pańskiej obaczywali, przez Radę Koronną upomioną a nie opisowaniem takowym dotykać. *Diar* 64.

dotykać kogo, czego (6): *RejFóz* H3v; *OrzRozm* I2v; Opuścili Páná Izraelskiego y dotykáli go [*blasphemaverunt sanctum Israel Vulg Is 1/4*]/ y odwrócili fie ná zad. *BielKron* 93v; *RejZwierc* 250; A v nas w Polfczce/ nieogładáią fie nic ná to co źle/ co niepobożnie/ [...] iedno to wśzyftko dobrze/ gdy kogo łámego niedotyka. *PowodPr* 65. Cf *dotykać czego* czym.

dotykać czego czym (1): A wśzákoż tá cześc [...] ták iey [*Maryjej Pannie*] ma być przywłaścżaná y przypifowaná/ iákoby fie tym nic nie dotykáło oney wieczney chwały Bořthwá Páńkiego *RejPos* 304.

Zwrot: »[czyje] poczcíwości i dobrej sławie dotykać« (1): áby żaden pozwu nievczcíwego y łów/ którėby czyiėy poczcíwości y dobrej sławie dotykáć miáły/ nápiřánych/ [...] wnořić/ [...] nie śmiał *SarnStat* 141.

5. Dořwiadczać, karać [kogo] (2) :

Fraza: »Pan Bog dotyka« (2): á w tym wśzytkim gdy go [*Joba*] Pan Bog dźiwnie dotykał/ nic niegrzeřzył. *WujJud* 113. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »plagami dotykać« (1): Złych zářię Pan Bog plagámi řwymi dotyka *PowodPr* 7.

6. Krótko o czym mówić, poruszać jakiś temat, wzmiankować, napomykać, wspominać; z przeczeniem = pomijać; attingere aliquid leviter in transitu a. in transcurso, attingere de re aliqua, decurrere aliquid breviter a. per capita, inferre a. movere mentionem de aliqua re, percurrere a. perstringere a. transire aliquid breviter, tangere leviter aliquid, transcurrere aliquid Cn (33) :

dotykać kogo, czego (26): *MurzNT* 18v; *KromRozm II* m3; *Diar* 33; *Leop* *B4v; *RejAp* 29; Opuřczę wiele: żeby řię rzecz tá nie rozwlókłá: á rzeczy tylko niektorych dotykáć będe. *CzechEp* [398], 87,

105, 207, 209, 262 (11), iż nie ná wżytko to pińanie X.K. odpowiedć będe/ iest ten ktorego X.K. zofobná dotyka/ ktory teź nie zámilczy *NiemObr* 6; *LatHar* 158; *SarnStat* 1267; ácz [*prawo*] ma niektore *naeuos ad huc Paganicos*, ktorych fie teź tu częściej *occafione* dotyka *PowodPr* 64; *SkarKaz* 154b; Nie dotykam śwowolności/ y nieczyfności/ y niewfytu ludzi młodych *SkarKazSej* 705b. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym, Fraza, Zwrot*.

dotykać co (2): Bo y Sálomon będąc zacnym Krolem/ wżędy w piśmiech śwych dotyka á wyławia ferce pokornego człowieká *RejPos* 13v. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

dotykać komu (1): Tytułowi tákyeź [*św. Paweł*] nyeco dotyka/ co ku biskupyemu vrzędowi należy *KromRozm II* e3v.

dotykać o czym (1): Lecź iż fie iuź przedtym o fkázoney náturze náłzey nieco w rozmowách prześzłych dotykáło *CzechRozm* 206v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [z zapowiednikami: *tego* (2), *to* (1); *co* (2), *iź* (2), *jako* (2), *jaki* (1)] (7): Acz [*Sprawy Apostolskie*] y to co fye myędzy Apoštołmi dżyáło wnet po Bożym wftápyenyu/ z wirzchu trochę dotykáyą *KromRozm II* e, e3, e3v; Raczyliście WM i tego dotykać, iż KJM: tak mieć chce. *Diar* 36; *RejPos* 23; *CzechEp* 259; Nie dotykam/ iáko czás ná próżnych słowách tráćą *SkarKazSej* 694b.

W charakterystycznych połączeniach: dotykać często (2), *krotko* (3), *mało* (2), *nieco* (2), *trochę*, z *wirzchu* (1), *zwirzchownie* (1).

Fraza: »jakom tego pierwej dotykał« (1): Bo [*obrzeska*] przed zakonem byłą poštánowiona od Bogá fámeego/ [...] (iákom tego pierwej dotykał) *CzechRozm* 73v.

Zwrot: »krotkimi słowy dotykać« (1): A wżákoź y tu iey [*zapłaty wiernym*] Pan ácz krotkimi słowy ále przedfię troiáko dotykáć raczy *RejAp* 193v.

Synonimy: 1. imować, poruchać, przychyłać, przytaczać, ruchać; b. przestępować; d. dosięgać; 2. badać, 3. ruszać; 4. dodziewać, dojeżdżać, dojmować, dokuczać, dolegać, dopiekać, dopierać, dożegać, dręczyć, męczyć, ruszać, trapić, trestać, wyrzucać, złorzeczyć; 5. karać.

Formacje pochodne cf TKNAĆ.

Cf DOTYKAJĄCY, DOTYKANIE, DOTYKANY